

Česká republika prochází v posledních letech změnami politického i ekonomického charakteru, a právě z tohoto důvodu hraje otázka efektivnosti systému sociálního zabezpečení velice důležitou roli. Je zřejmé, a to zejména po posledních teroristických událostech, že armáda zastává ve společnosti své důležité místo. Nelze opomenout, že náplní služebního poměru vojáků z povolání je podmíněno i nasazením jejich zdraví a vlastního života. S ohledem na pravděpodobnost výskytu rizika při výkonu služebního poměru by se mělo na služební poměr vojáků včetně jeho zabezpečení právě takto nahlížet.

Předpokladem je nejen dobrá personální práce představující výběr vojáků a jejich postup v kariéře, ale zejména jejich hmotné zabezpečení v průběhu i po skončení služebního poměru. Je proto na místě, aby se profesionálním vojákům poskytlo takové zabezpečení, které by jednak odpovídalo nárokům a riziku výkonu tohoto povolání, které by odpovídalo úrovni obvyklé u našich aliančních partnerů, a které současně bylo ekonomických možnostem ČR.

Úvod

Sociální programy v každé společnosti obsahují stanovení životních cílů, podmínek a orientačních cest k jejich dosažení. Bývají formulovány sociální skupinou, hnutím, politickou stranou, firmou, státním orgánem či jinou institucí. Realizace sociálních programů Armády České republiky je součástí a pokračováním nejen branné politiky jako celku, ale také pokračováním státních sociálních programů, jež plně respektuje. Rozsah těchto programů je v rozhodující míře určován státní legislativou a množstvím věcných, finančních a lidských zdrojů přidělených státem. Z těchto důvodů považujeme roli státu v tvorbě a realizaci sociálních programů za nezastupitelnou.

V rámci rezortního sociálního programu (do něhož řadíme rozvoj pracovního a životního prostředí, materiální zajištění, ubytování, zdravotní péči, kulturní život, vzdělávání a v neposlední řadě finanční zabezpečení, do kterého patří i výsluhové náležitosti a důchody) představuje sociální zabezpečení soubor právních, finančních a organizačních nástrojů a opatření, jejichž cílem je kompenzovat nepříznivé ekonomické a sociální důsledky způsobené zvláštnostmi vojenské profese. Sociální zabezpečení je pojato v AČR jako systém výplaty peněžních dávek (starobních a invalidních důchodů, finančních náhrad při ukončení služebního poměru). Avšak podle teoretiků sociální politiky zahrnuje sociální zabezpečení i soustavu sociálních služeb (zdravotní a lázeňská péče, rekreace apod.) vojenskému personálu. Proto lze rozlišovat užší (výplata sociálních dávek) a širší (sociální služby) pojetí sociálního zabezpečení.

Cíle sociálního programu v rezortu obrany spočívají nejen v dosažení stavu, v němž připravenost lidského potenciálu armády k obraně bude podložena vysokým životním standardem jejich příslušníků srovnatelným s armádami vyspělých demokratických států, ale také, a to především, v budování prestiže vojenského povolání; sociálních, finančních a materiálových

jistot, jež vyváží negativní stránky a zvláštnosti vojenského povolání a napomohou ke zvýšení jeho atraktivnosti ve společnosti.

1. Historický nástin vývoje výsluhových náležitostí vojáků

Finanční nároky související s propuštěním vojáka ze služebního poměru mají nejen výrazný motivační charakter, kterým se zabezpečují příslušníkům ozbrojených sborů sociální jistoty vzhledem k psychické a fyzické náročnosti vojenské služby, potencionálnímu ohrožení života v přípravě na bojovou činnost, vykonávání služby v různých místech podle potřeb armády bez ohledu na rodinný život, ale také kompenzují omezení některých hospodářských práv (podnikání vojáka jen za souhlasu nadřízeného orgánu – velitele) a finančních náležitostí vojáků v průběhu a po skončení činné služby.

1.1 Příspěvek za službu (výsluhový příspěvek)

Zákonem č. 76/1959 Sb., *o některých služebních poměrech vojáků*, a to na základě zákon-
ného opatření předsednictva Národního shromáždění č. 165/1964 Sb., kterým se měnil
a doplňoval výše uvedený zákon o některých služebních poměrech vojáků, bylo mimo jiné
stanoveno, že dosavadní výsluhový důchod se zrušuje a nahrazuje důchodem starobním
(v případě vojáků starších 55 let) a částečný výsluhový důchod vojáků, kteří ke dni 1. 10.
1964 nedovršili fyzického věku 55 let, byl nahrazen příspěvkem za službu, který byl stanoven
ve výši 350,- Kčs až 650,- Kčs měsíčně. Při souběhu příspěvku s výdělkem se příspěvek krátil
o částku, o kterou součet příspěvku a hrubého výdělku přesahoval výši posledního hrubého
služebního příjmu.

Tato úprava, která do značné míry omezovala důchodové nároky vojáků z povolání (dále jen
VZP) v zásadě, popřela i výsluhový princip a platila až do 1. 7. 1969, kdy nabytí účinnosti zákon č.
59/1969 Sb., *o některých změnách ve služebních poměrech vojáků z povolání*, kterým byl novelizo-
ván zákon č. 76/1959 Sb. Tento zákon mimo jiné zavedl institut odchodného a platové vyrovnání,
zejména nově upravil institut příspěvku za službu. Příspěvek byl za stanovených podmínek
propuštění poskytován vojákovi, který konal službu alespoň po dobu 15 let a dosáhl věku 40
let, a to ve výši 20 % služebního příjmu nebo ve výši 30 % služebního příjmu, pokud oprávněný
konal službu alespoň po dobu 20 let, bez ohledu na fyzický věk. Pokud došlo k propuštění
na vlastní žádost, byla výše příspěvku stanovena od 15 % do 30 % služebního příjmu, pokud
výkon služby trval alespoň 20 let a oprávněný dovršil fyzického věku 45 let – u výkonných letců
a výsadkářů byla věková hranice snížena na 40 let. Účastníkům odboje se příspěvek zvyšoval
podle skupiny odboje za každý započatý rok odboje o stanovenou částku. Příspěvek za službu
však nesměl překročit maximální výši částečného invalidního důchodu účastníků odboje (tehdy
šlo o částku 1.250,- Kčs měsíčně, od 1. 1. 1976 o 1.500,- Kčs měsíčně).

Zákonem č. 65/1978 Sb., došlo k dílčí novele zákona č. 76/1959 Sb., s tím, že pokud jde
o příspěvek za službu, byla pro jeho přiznání stanovena podmínka 20 let služby a 40 let
věku. Za splnění těchto podmínek činila výše příspěvku 30 % základu a za 21. a každý další rok
služby se k základní výměře přičítala 2 % základu. Nejvyšší výměra příspěvku byla omezena
55 % základu a pro jednotlivé hodnoty byla stanovena maximální výše příspěvku, a to od
1.400,- Kčs do 2.150,- Kčs měsíčně. Ve všech případech náležel příspěvek do 60. roku věku
a krátil se při souběhu s výdělkem.

Institut krácení při souběhu s výdělkem byl zejména koncem 80. let terčem kritiky, přičemž nároky příslušníků ozbrojených sborů bývalé ČSSR a ČSFR se nemohly rovnat nárokům příslušníků ozbrojených sborů jak v rámci Varšavské smlouvy, tak NATO. V průběhu let 1990 a 1991 byly proto zahájeny práce na nových zákonech o služebních poměrech. Dne 10. 7. 1991 přijalo bývalé Federální shromáždění ČSFR zákon č. 334/1991 Sb., *o služebním poměru policistů zařazených ve federálním policejním sboru a sboru hradní policie*.

Proti příslušníkům MV ČR nedošlo u **VZP** k přijetí nového zákona o služebním poměru, ale pouze k novele zákona č. 76/1959 Sb., a to zákonem č. 226/1992 Sb. (platnost od 13. 5. 1992). Uvedená novela zavedla namísto institutů hodnotního platu, platového vyrovnání a příspěvku za službu (tyto druhy dávek náležely při propuštění ze služebního poměru ze specifických důvodů, a pro jejich přiznání postačovala kratší doba služby) **institut výsluhového příspěvku**.

Výsluhový příspěvek představuje specifickou peněžitou částku, na kterou měl podle zákona č. 76/1959 Sb., *o některých služebních poměrech vojáků*, ve znění pozdějších předpisů (k 30.11.1999), právo každý voják z povolání, který byl propuštěn ze služebního poměru podle § 26 odst. 1 písm. a) až c) a e) až g) a odst. 2 výše uvedeného zákona.

Výsluhový příspěvek náležel:

1. Po dobu jednoho roku od propuštění ze služebního poměru ve výši 20 % platu, jestliže voják z povolání konal službu v ozbrojených silách po dobu kratší 10 let.
2. Po dobu dvou let od propuštění ze služebního poměru ve výši 30 % platu, jestliže voják z povolání konal službu v ozbrojených silách po dobu nejméně 10 let, avšak kratší 20 let.
3. Do 60 let věku ve výši 30 % platu, jestliže voják z povolání konal službu v ozbrojených silách po dobu nejméně 20 let. Výměra se za 21. a každý další ukončený rok služby zvyšuje o 1 % platu. (Platem se v tomto případě rozumí součet pevných složek platu za poslední kalendářní měsíc a průměr proměnlivých složek platu za předchozí kalendářní rok.)

Nejvyšší výměra výsluhového příspěvku ke dni jeho přiznání nesměla překročit 130 % osobního vyměřovacího základu pro stanovení výpočtového základu pro vyměření důchodu z důchodového pojištění, platné ke dni přiznání výsluhového příspěvku.

Způsob omezení nejvyšší výměrou výsluhového příspěvku se k 1.1.1996 změnil (dříve byl omezen max. výměrou starobního důchodu). Aby novým způsobem omezení max. výše nedošlo k případnému poškození bývalého vojáka z povolání, zákon stanovil, že výše výsluhového příspěvku vyměřovaného podle předpisů platných po 31.12.1995 nesměla být nižší než výše výsluhového příspěvku vyměřená podle předpisů platných ke dni 31.12.1995, i včetně zvýšení, která by náležela k tomuto výsluhovému příspěvku pouze k tomuto dni.

Základ rozhodný pro výpočet výsluhového příspěvku se zjišťoval z:

1. Platového tarifu, který náležel vojáku z povolání v posledním kalendářním měsíci trvání služebního poměru.
2. Pravidelných příplatků, které náležely vojáku z povolání v posledním kalendářním měsíci trvání služebního poměru.
3. Měsíčního průměru proměnlivých příplatků a odměn vyplacených v kalendářním roce předcházejícím dni skončení služebního poměru, pokud podléhají dani z příjmu (v případě propuštění ze služebního poměru 31.12., zjišťuje se průměr proměnlivých složek platu za běžný kalendářní rok).

Jestliže byl voják z povolání přijat do služebního poměru jiným dnem než prvním dnem kalendářního měsíce a tento jeho poměr netrval celý kalendářní rok, bere se v úvahu výše proměnlivých příplatků, odměn a prémie vyplacených mu od prvního dne následujícího po zmíněném přijetí, přičemž při výpočtu průměru těchto proměnlivých součástí příjmu se nepřihlíží ke kalendářnímu měsíci přijetí do služebního poměru. To platí obdobně, i pokud by voják byl propuštěn z tohoto poměru jiným než posledním dnem kalendářního měsíce roku, v němž byl přijat do tohoto poměru.

Takto přiznaný, případně max. výměrou omezený, výsluhový příspěvek se dále zvyšoval, valorizoval, ve stejných termínech a stejným způsobem jako procentní výměra částečného invalidního důchodu. V daném případě o procentní zvýšení, ale i o pevnou částku, která k důchodům náležela náhradou za státní vyrovnávací příspěvek. V souvislosti s přijetím zákona č. 155/1995 Sb., *o důchodovém pojištění*, byly rovněž provedeny některé změny v maximální výši a valorizaci výsluhového příspěvku. Od 1. 1. 1996 nesměla maximální výměra překročit měsíčně 130 % částky, do níž se započítávala plně část osobního vyměřovacího základu pro stanovení výpočtového základu pro vyměření důchodu (v té době $5.000 \times 130 \% = 6.500,-$ Kč). Přičemž výsluhový příspěvek se při souběhu s příjmem z výdělečné činnosti nekrátil.

Při souběhu nároku na výsluhový příspěvek s nárokem na důchod starobní, plný invalidní, částečný invalidní záleželo na volbě oprávněného, pro kterou z dávek se rozhodl. Nárok na výsluhový příspěvek zanikl při opětovném přijetí do služebního poměru vojáka z povolání dnem, který předcházel dni opětovného přijetí do služebního poměru. Při opětovném přijetí do služebního poměru podle jiných zákonů (např. k Policii ČR) zanikl nárok na výplatu výsluhového příspěvku dnem, který předcházel dni opětovného přijetí do služebního poměru. Příjemce výsluhového příspěvku byl povinen oznámit plátcí tohoto příspěvku (VÚSZ - Vojenský úřad sociální zabezpečení) do osmi dnů vznik tohoto služebního poměru.

Poslední legislativní úprava této peněžitě dávky byla nastolena platností zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. Na tuto peněžitou dávku má nárok takový voják, jehož služební poměr zanikl uplynutím stanovené doby trvání služebního poměru nebo propuštěním ze služebního poměru podle § 19 odst. 1 písm. b) až d) a písm. f) až l) a § 19 odst. 2 výše uvedeného zákona, jestliže jeho služební poměr trval alespoň po dobu 15 let.

Výše výsluhového příspěvku:

1. Za 15 let služby činí základní výše výsluhového příspěvku 5 % průměrného měsíčního hrubého platu.
2. Za 16. a každý další ukončený rok služby se tato výše zvyšuje o 6,2 % průměrného měsíčního hrubého platu.
3. Za 21. a každý další ukončený rok služby se tato výše zvyšuje o 2,5 % průměrného měsíčního hrubého platu.
4. Za 27. a každý další ukončený rok služby se tato výše zvyšuje o 1,0 % průměrného měsíčního hrubého platu.

Nejvyšší výměra výsluhového příspěvku činí 55 % průměrného měsíčního hrubého platu, přičemž ve zvláštních případech (konal-li voják službu zvláštní povahy nebo zvláštního stupně nebezpečnosti alespoň po dobu pěti let, konal-li voják službu v zahraničí za zvlášť nebezpečných podmínek anebo byl-li voják služebně zařazen na funkci výkonného letce) může být tato hranice zvýšena až na 60 % průměrného měsíčního hrubého platu.

Ukončil-li voják služební poměr na základě vlastní žádosti o propuštění ze služebního poměru před uplynutím sjednaného závazku, náleží mu výsluhové náležitosti v poloviční výměře za dobu již odslouženou.

Není-li pro vojáka z povolání v důsledku organizačních změn jiné služební zařazení a služební poměr tak končí před uplynutím sjednané doby, má voják nárok na výsluhové náležitosti:

- ☐ v plné výši za dobu již odslouženou a
- ☐ v poloviční výměře za dobu od propuštění vojáka ze služebního poměru do doby sjednání o trvání služebního poměru.

Výše výsluhového příspěvku se vypočte podle průměrného měsíčního hrubého příjmu (dále jen PMHP). PMHP vojáka pro výpočet výsluhových náležitostí stanoví příslušný regionální finanční odbor (dále jen RFO), který vojáka zabezpečoval před jeho propuštěním ze služebního poměru, a to z platů, kterých voják dosahoval v rozhodném období. Rozhodným obdobím je poslední kalendářní rok před zánikem služebního poměru. (Dříve existovala dvě rozhodná období, přičemž přiznávalo se to období, které bylo pro vojáka výhodnější. Jednalo se o rozhodné období stanovené z PMHP z posledního kalendářního čtvrtletí trvání služebního poměru a rozhodné období posledního kalendářního roku před zánikem služebního poměru – jež zůstalo dodnes.)

Pokud voják konal službu kratší jednoho roku, je rozhodným obdobím celá doba trvání služebního poměru. Zanikne-li služební poměr posledním dnem kalendářního roku, je rozhodným obdobím tento kalendářní rok. Rozhodujícím kritériem pro stanovení PMHP je skutečnost, zda příslušná součást příjmu je, či není platem. Platem se přitom rozumí peněžitá plnění poskytovaná zaměstnavatelem zaměstnanci za práci. Za plat se naopak nepovažuje:

- ☐ odměna za pracovní pohotovost,
- ☐ plnění poskytovaná podle zvláštních předpisů v souvislosti se zaměstnáním (náhrady mzdy, cestovní náhrady, kázeňské odměny a odměny udělené formou peněžitého daru).

Odměny, které byly vojákovi poskytnuty za úspěšné plnění mimořádných nebo zvlášť významných pracovních úkolů, se do PMHP započítávají jen do výše dvojnásobku platu stanoveného platovým výměrem platným v první den rozhodného období.

Pro nárok a výši výsluhového příspěvku vojáka v činné službě konané do 30. 11. 1999 se započítává veškerá vojenská činná služba (včetně základní, další, náhradní), doba služby podle zákona o soudní rehabilitaci (zákon č. 119/1990 Sb., v platném znění) a podle zákona o mimosoudních rehabilitacích (zákon č. 87/1991 Sb., v platném znění). Vojákyň z povolání se pro tyto účely započítává jak mateřská dovolená, tak i další mateřská dovolená.

Pro nárok a výši výsluhového příspěvku vojáka v činné službě konané po 30. 11. 1999 se započítává doba vojenské činné služby vojáka z povolání a doba trvání služebního poměru v bezpečnostních sborech a službách, služba v celní správě ČR a doba rodičovské dovolené, po kterou se vojákovi poskytuje peněžitá pomoc. V případě vojáků z povolání se tedy započítává i doba mateřské dovolené, po kterou pobírá peněžitou pomoc v mateřství. Nezapočítává se však doba trvání základní a náhradní vojenské služby, doba dispozice a doba ostatní rodičovské dovolené (u žen původně další mateřská dovolená).

Přiznaný výsluhový příspěvek se zvyšuje stejným způsobem a ve stejných termínech jako procentní výměra důchodů z důchodového pojištění, přičemž jeho zvýšení činí polovinu procentního zvýšení důchodů z důchodového pojištění.

Při souběhu nároku na výsluhový příspěvek s nárokem na plný invalidní důchod, částečný invalidní důchod, starobní důchod, dávky nemocenské péče, příspěvek za službu podle zvláštních předpisů, se výsluhový příspěvek vyplácí pouze tehdy, je-li vyšší než některá z uvedených dávek. Při souběhu nároku na výsluhový příspěvek s nárokem na plný invalidní důchod nebo částečný invalidní důchod anebo starobní důchod z důchodového pojištění se výsluhový příspěvek vyplácí pouze tehdy, je-li vyšší než některý z uvedených důchodů, a to ve výši rozdílu mezi výsluhovým příspěvkem a důchodem. Rozdíl se zjišťuje ke dni vzniku nároku na plný invalidní důchod nebo částečný invalidní důchod nebo ke dni úpravy částečného invalidního důchodu v souběhu s výdělkem nebo každé následné valorizaci a ke dni přiznání starobního důchodu. Není-li starobní důchod po splnění podmínek přiznán, popřípadě vyplácen, upraví se výše výsluhového příspěvku po uplynutí 2 let po splnění podmínek nároku na starobní důchod.

Při souběhu nároku na výsluhový příspěvek s nárokem na dávky nemocenské péče jež náleží od orgánu ministerstva obrany ke dni vzniku nároku na výsluhový příspěvek, případně přiznaných tímto orgánem v ochranné lhůtě, platí ustanovení o výplatě rozdílu mezi výsluhovým příspěvkem a dávkou nemocenského pojištění obdobně.

Zanikl-li nárok na příspěvek z jiného služebního poměru, vyplácí se výsluhový příspěvek ode dne následujícího po dni zániku nároku na příspěvek z jiného služebního poměru, a to za podmínek a ve výši náležející ode dne následujícího po dni skončení služebního poměru podle tohoto zákona po přičtení všech zvýšení, která by k němu náležela od tohoto dne, pokud nárok na výplatu výsluhového příspěvku za podmínek stanovených zákonem č. 221/199 Sb., *o vojácích z povolání*, trvá.

Voják, jehož služební poměr zanikl propuštěním podle § 19 odst. 1 písm. b) až d) a písm. f) až k) a § 19 odst. 2, nebo § 19 odst. 1, písm. g), j) a l) a současně splnil závazek ke službě podle předchozích předpisů anebo konal vojenskou činnou službu alespoň po dobu 20 let nebo jehož služební poměr vznikl podle dosavadních předpisů a ke dni propuštění splnil podmínky nároku na odbytne, si může místo výsluhového příspěvku podle § 132 a odchodného podle § 140 zákona č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, zvolit nárok na **výsluhový příspěvek a odchodné** podle předcházejících právních předpisů (zákon č. 76/1959 Sb., *o některých služebních poměrech vojáků*, ve znění pozdějších předpisů). V tomto případě náleží vojákovi výsluhový příspěvek a odchodné jako kdyby byl propuštěn ze služebního poměru podle předcházejících právních předpisů z organizačních důvodů.

1.2 Odchodné

Jako sociální dávka bylo odchodné v ozbrojených silách zavedeno až zákonem č. 59/1969 Sb., *o některých změnách ve služebních poměrech VZP*, který nabyl účinnosti dnem 1. 7. 1969.

Uvedená peněžitá dávka byla poskytována VZP propuštěným ze služebního poměru až do výše šestinásobku měsíčního hrubého služebního příjmu, a to podle zásad, stanovených ministrem národní obrany. Podrobnosti byly stanoveny předpisem Fin-6-2/č.(práv.) – od 1. 1. 1976 MNO-18-9/č.(práv). VZP, kteří při propuštění ze služebního poměru nesplňovali podmínky nároku na starobní nebo invalidní důchod, *náleželo odchodné podle délky služby a výše služebního příjmu*:

- ❑ od tří do pěti let služby ve výši měsíčního hrubého služebního příjmu,
- ❑ nad pět let ve výši tohoto příjmu zvýšeného za každý další celý ukončený rok služby o 1/3, nejvýše však do šestinásobku tohoto příjmu.

Vojákům, kteří byli propuštěni na vlastní žádost nebo při propuštění splňovali podmínky nároku na starobní nebo invalidní důchod, náleželo odchodné v poloviční výměře výše uvedených částek. Vojákům, kteří byli propuštěni jako nevyhovující nebo z důvodu pravomocného odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, náleželo, pokud vykonávali službu alespoň pět let, odchodné ve výši jednoho měsíčního hrubého služebního příjmu (s přihlédnutím k délce služby mohl ministr obrany přiznat těmto vojákům výjimečně odchodné ve výši dvojnásobku tohoto příjmu, konali-li službu nejméně 15 let a do výše trojnásobku tohoto příjmu, pokud konali službu déle než 20 let).

Odchodné se vypočítávalo podle služebního příjmu s funkčním platem přiznaným z poslední vykonávané funkce. Nenáleželo VZP, jejichž služební poměr zanikl odnětím nebo ztrátou hodnosti a nenáleželo těm, kteří přešli k ministerstvu vnitra nebo SNB. Odchodné nepodléhalo dani ze mzdy.

V roce 1970 byly vydány směrnice pro výběr a přijímání uchazečů o přijetí do další služby nebo do služebního poměru VZP, podle kterých bylo možné absolventům vojenských škol, kteří podepsali závazek k další službě, přiznat zvýšené odchodné, a to až do výše pětinásobku měsíčního hrubého služebního příjmu.

Zákonem č. 65/1978 Sb., došlo k opakované novelizaci zákona č. 76/1959 Sb., (úplné znění zákon č. 122/1978 Sb.). Podle § 31 odst. 4 tohoto zákona se poskytovalo odchodné propuštěným VZP podle délky služby v ozbrojených silách až do výše šestinásobku měsíčního hrubého služebního příjmu podle zásad stanovených MNO ČSSR. Těm vojákům, kteří před dosažením věku 60 let byli propuštěni z vyjmenovaných důvodů, náleželo odchodné při délce služby alespoň pěti let ve výši 1/2 služebního příjmu. Za každý další ukončený rok služby se zvyšovalo o 10 % tohoto příjmu, nejvýše do trojnásobku služebního příjmu. Při dalších vyjmenovaných důvodech propuštění, náleželo odchodné při délce služby alespoň pět let ve výši jednoho služebního příjmu a za každý další ukončený rok služby se zvyšovalo o 20 %, nejvýše do šestinásobku tohoto příjmu.

Vojákům, kteří byli propuštěni jako nevyhovující, náleželo odchodné při délce služby alespoň 10 let ve výši 1/2 služebního příjmu, při 15 letech služby ve výši 3/4 služebního příjmu a při délce služby alespoň 25 a více let, ve výši 1,5 násobku služebního příjmu.

Dnem 1. 1. 1980 byla ustanovení výše uvedeného zákona, pokud jde o odchodné, novelizována. VZP, kteří byli propuštěni z vyjmenovaných důvodů a konali-li službu alespoň 20 let, náleželo odchodné za 20 ukončených let služby ve výši jednoho služebního příjmu, konali-li službu 21. až 30. let, bylo jim odchodné zvýšeno o 10 % služebního příjmu a konali-li službu 31. a více let, zvýšilo se jim odchodné o 20 % služebního příjmu. Maximálně však na trojnásobek služebního příjmu. Vojákům, kteří byli propuštěni z důvodu, že splňovali podmínky nároku na starobní důchod náleželo odchodné vždy ve výši trojnásobku služebního příjmu. Za každý další rok služby po splnění podmínek nároku na starobní důchod se odchodné zvyšovalo o jeden služební příjem, nejvýše do šestinásobku příjmu.

VZP, kterým ministr obrany ČSSR povolil výjimku z podmínky 20 let služby pro vznik nároku na starobní důchod (z tohoto důvodu byli také propuštěni), náleželo odchodné ve výši jednoho služebního příjmu. VZP, kteří byli propuštěni ze zdravotních důvodů nebo pro snížení počtu vojáků, pokud konali službu alespoň pět let, náleželo odchodné ve výši jednoho služebního příjmu, za šestý a každý další rok služby do dosažení 15 let služby se zvyšovalo o 10 % služebního příjmu a za 16. a každý další rok o 20 % služebního příjmu, nejvýše do šestinásobku tohoto příjmu. Vojákům, kteří byli propuštěni jako nevyhovující apod., pokud konali službu

alespoň 20 let, náleželo odchodné ve výši 1/2 služebního příjmu. Za 21. a každý další rok do dosažení 30 let se zvyšovalo o 5 % služebního příjmu a za 31. a každý další rok o 10 %, nejvýše do 1,5 násobku tohoto příjmu.

S účinností od 1. 6. 1986 bylo stanoveno, že VZP, kteří byli propuštěni z důvodu, že splňují podmínky nároku na starobní důchod, avšak nekonali službu alespoň 20 let, odchodné nenáleží.

Od 29. 11. 1990 byl nárok na odchodné opět novelizován. Bylo přijato opatření, že VZP, kromě těch, kteří byli posluchači vstupního studia vojenských škol, náleželo odchodné ve výši jednoho služebního příjmu, byli-li propuštěni z vyjmenovaných důvodů. Toto odchodné bylo možné zvýšit na dvojnásobek, konal-li voják službu 10 až 14 let, na trojnásobek, konal-li službu 15 až 19 let, na čtyřnásobek při době služby 20 až 24 let, na pětinašobek při 25 až 29 letech a na šestinašobek při době služby nejméně 30 let. Pokud tito vojáci byli propuštěni jako nevyhovující apod., náleželo jim odchodné ve výši 1/4 služebního příjmu. Toto odchodné bylo možné zvýšit na 1/2 služebního příjmu při 10 až 14 letech služby, na 3/4 při 15 až 19 letech, na jeden služební příjem při 20 až 24 letech, na 1 a 1/4 při 25 až 29 letech a na 1 a 1/2 násobku při službě nejméně 30 let.

Dnem 13. 5. 1992 nabyt účinnosti zákon č. 226/1992 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 76/1959 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod zákonem č. 361/1992 Sb.) a kterým byly podmínky nároku na odchodné stanoveny nově. Nárok na odchodné byl založen na výsluhovém principu a byl vázán na stanovené důvody propuštění ze služebního poměru.

Vojáku z povolání náleželo odchodné ve výši:

- ☐ konal-li voják službu po dobu méně než 10 let, ve výši jednonásobku platu,
- ☐ konal-li voják službu po dobu nejméně 10 let, ve výši dvojnásobku platu,
- ☐ konal-li voják službu po dobu nejméně 15 let, ve výši trojnásobku platu,
- ☐ konal-li voják službu po dobu nejméně 20 let, ve výši čtyřnásobku platu,
- ☐ konal-li voják službu po dobu nejméně 25 let, ve výši pětinašobku platu,
- ☐ konal-li voják službu po dobu nejméně 30 let, ve výši šestinašobku platu.

Vojákům z povolání, jejichž služební poměr zanikl z jiného než ze zákonem vyjmenovaných důvodů, náleželo odchodné ve výměře 1/4 výše uvedených částek.

Pro vyměření odchodného byly rozhodné:

1. Platový tarif náležející vojáku z povolání v posledním kalendářním měsíci trvání služebního poměru.
2. Pravidelné příplatky náležející vojáku z povolání v posledním kalendářním měsíci trvání služebního poměru.
3. Měsíční průměr proměnlivých příplatků, odměn a prémie vyplacených v kalendářním roce předcházejícím dni skončení služebního poměru, pokud podléhají dani ze mzdy.

Dnem 1. 12. 1999 nabyt účinnosti zákon č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, a přinesl tak změnu do oblasti výsluhových náležitostí, a tedy i odchodného. Podle výše uvedeného zákona má voják, kterému vznikl nárok na výsluhový příspěvek a který místo vyplácení této výsluhové náležitosti nezvolil nárok na výplatu odbytného, při zániku služebního poměru nárok na **odchodné**.

Nárok na odchodné podle doby služby vojáka a jeho výše:

1. Za alespoň 15 let služby vojáka činí výše dávky čtyřnásobek průměrného měsíčního hrubého platu.
2. Za 16. a každý další ukončený rok služby vojáka se dávka zvyšuje o 40 % průměrného měsíčního hrubého platu.
3. Za 21. a každý další ukončený rok služby vojáka se dávka zvyšuje o 20 % průměrného měsíčního hrubého platu (v této souvislosti se hovoří o tzv. „mrtvém ustanovení zákona“ neboť v praxi není reálně proveditelné z důvodu omezení maximální výměry odchodného).

Nejvyšší výměra odchodného činí šestinásobek průměrného měsíčního hrubého platu. U vojenské činné služby konané do 30. 11. 1999 se pro nárok a výši odchodného započítává pouze skutečně vykonaná doba činné služby v ozbrojených silách, tzn. že u vojáků z povolání se nepřihlíží k době další mateřské dovolené. Pro nárok a výši odchodného se započítává doba vojenské činné služby vojáka stejně jako u vojenské činné služby konané po 30. 11. 1999 (viz str. 24) v případě výsluhového příspěvku.

Bylo-li vojákovi při předcházejícím propuštění ze služebního poměru vojáka nebo při skončení jiného služebního poměru vyplaceno odchodné nebo odbytné, vyplátí se při novém propuštění ze služebního poměru odchodné snížené o částku odchodného nebo odbytného, které bylo vyplaceno při předcházejícím skončení služebního poměru. Nedojde-li k vzájemnému zúčtování dříve vyplaceného odchodného nebo odbytného na úkor nově náležejícího odchodného, odchodné nenáleží.

Jedním z hlavních rozdílů je skutečnost, že dávku odchodného vojákovi přiznává a vyplácí VÚSZ Praha, proti minulosti, kdy tuto dávku přiznával příslušný velitel a vyplácel příslušný útvar. To znamená, že výdaje na oblast sociálního zabezpečení byly platností zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, navýšeny o vyplacení dávky odchodného oproti minulosti, kdy dávky vyplácel útvar, u kterého voják končil službu a zatěžoval tak rozpočet tohoto nákladového střediska.

1.3 Odbytné

Tato dávka byla vytvořena nově zákonem 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, a slouží pro vojáky, jejichž služební poměr zanikl uplynutím stanovené doby trvání služebního poměru, nebo kteří byli propuštěni ze služebního poměru podle vyjmenovaných důvodů, a kteří si při skončení služebního poměru nezvolili nárok na výplatu výsluhového příspěvku. Doba trvání služebního poměru rozhodná pro nárok na odbytné činí dva roky (nahrazuje tak dřívější krátkodobé nároky na výsluhový příspěvek za jeden rok a dva roky služebního poměru).

Přiznáním odbytného však zaniká nárok na výsluhový příspěvek.

Doba trvání služebního poměru rozhodná pro nárok na odbytné a jeho výše:

1. Za dva roky trvání služby vojáka činí základní výše dávky dva průměrné měsíční hrubé platy.
2. Za tři a každý další ukončený rok služby vojáka se dávka zvyšuje o jeden průměrný měsíční hrubý plat.
3. Za 11. a každý další ukončený rok služby vojáka se dávka zvyšuje o 1/2 průměrného měsíčního hrubého platu.

Celková výše odbytného nesmí překročit osmnáctinásobek průměrného měsíčního hrubého platu.

Přiznané odbytné nesmí být nižší než měsíční výše výsluhového příspěvku a odchodného, na které by vznikl nárok podle dřívějších právních předpisů. Ukončil-li voják z povolání služební poměr na základě vlastní žádosti o propuštění ze služebního poměru před uplynutím sjednaného závazku, náleží mu tato náležitost v poloviční výši.

Při zániku služebního poměru vojáka, kterému bylo při předcházejícím zániku služebního poměru vyplaceno odbytné, náleží odbytné za podmínek a ve výši stanovené zákonem č. 221/1999 Sb., celková výše odbytného v takovém případě však nesmí překročit osmnáctinásobek průměrného měsíčního hrubého platu. Odbytné však nenáleží, byl-li vojákovi při předcházejícím zániku služebního poměru přiznán výsluhový příspěvek, i když jeho výplata nenáležela.

Tato nová výsluhová náležitost je v praxi především využívána mladšími vojáky, kteří nemají odsloužena potřebná léta pro nárok na výsluhový příspěvek.

U vojenské činné služby konané do 30. 11. 1999 se pro nárok a výši odbytného započítává pouze skutečně vykonaná doba činné služby v ozbrojených silách, tzn. že u vojáků z povolání se nepřihlíží k době další mateřské dovolené. Pro nárok a výši odbytného se započítává doba vojenské činné služby vojáka stejně jako u vojenské činné služby konané po 30. 11. 1999 v případě výsluhového příspěvku.

1.4 Úmrtné

Zákonem č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, byla řešena jako sociální dávka pro vojáky, kteří ukončili služební poměr úmrtím, dávka **úmrtného**.

Nárok na úmrtné měli:

- ☐ manželka, děti.
- ☐ děti, není-li manželka.
- ☐ rodiče a jiné osoby, které vojáka nebo jeho děti vychovaly nebo o něj pečovaly před úmrtím.

Výše úmrtného byla stanovena takto:

1. *Manželce* náleželo úmrtné ve výši odchodného, které by náleželo vojáku (zemřel-li voják v prvním roce služebního poměru, náleželo manželce odchodné ve výši jednoho služebního příjmu, za druhý a následující rok trvání služebního poměru vojáka bylo úmrtné navýšeno o 10 % služebního příjmu, maximální hranice však činila trojnásobek služebního příjmu vojáka).
2. Každému *dítěti* s nárokem na sirotčí důchod (nebo pokud tuto podmínku splnilo dítě do jednoho roku od úmrtí vojáka) náleželo úmrtné ve výši jednoho služebního příjmu vojáka.
3. Každému *oboustranně osiřelému dítěti* stejným dílem ve výši úmrtného, které by náleželo manželce, *pokud manželka není*.
4. V odůvodněných případech (pokud neexistoval pozůstalý manžel ani děti s nárokem na sirotčí důchod) bylo možno přiznat úmrtné ve výši, která by náležela manželovi, a to *rodičům zemřelého vojáka, případně jiným osobám*, které zemřelého vychovaly nebo o něj pečovaly v době před jeho úmrtím.

Od 1. 4. 1988 platilo ustanovení, že zemřel-li voják až po splnění podmínky nároku na starobní důchod a dále konal službu, náleželo pozůstalému manželovi úmrtné ve výši odchod-

ného jako v případě propuštění po splnění nároku na starobní důchod – maximální hranice činila šestinásobek služebního příjmu vojáka.

29. 11. 1990 přišla nová změna ve výši vypláceného úmrtného. Pozůstalému manželovi náleželo úmrtné ve výši jednoho služebního příjmu zemřel-li voják v prvním roce služebního poměru, za další odsloužená léta byla výše stanovena na dvou až šestinásobek služebního příjmu, právě podle délky trvání služebního poměru. Pozůstalým dětem s nárokem na sirotčí důchod náleželo úmrtné ve výši jednoho služebního příjmu a oboustranně osiřelým dětem náleželo úmrtné stejným dílem ve výši, která by náležela manželovi vojáka.

Poslední změna zákona č. 76/1959 Sb., *o některých služebních poměrech vojáků*, ve znění pozdějších předpisů, týkající se úmrtného platila od 13.5.1992.

Nárok na úmrtné měli tyto pozůstalí:

1. **Manželka:** pozůstalé manželce náleželo úmrtné ve výši odchodného, které by náleželo vojákov. Pozůstalé manželce náleželo úmrtné:

- a) konal-li zemřelý službu po dobu méně než 10 let - jednonásobek platu,
- b) konal-li zemřelý službu po dobu nejméně 10 let - dvojnásobek platu,
- c) konal-li zemřelý službu po dobu nejméně 15 let - trojnásobek platu,
- d) konal-li zemřelý službu po dobu nejméně 20 let - čtyřnásobek platu,
- e) konal-li zemřelý službu po dobu nejméně 25 let - pětinásobek platu,
- f) konal-li zemřelý službu po dobu nejméně 30 let - šestinásobek platu.

Děti: každému pozůstalému dítěti s nárokem na sirotčí důchod náleží úmrtné ve výši jednoho platu.

2. **Děti, není-li manželka:** zůstanou-li pouze pozůstalé děti, poskytne se úmrtné, které by náleželo pozůstalé manželce jim, a to každému dítěti stejným dílem.
3. Není-li pozůstalého manžela ani dětí s nárokem na úmrtné podle bodu 1. a 2., vyplácí se úmrtné, které by jinak náleželo pozůstalému manželovi, a to v poloviční výši rovným dílem těmto osobám: **družce, rodičům, sourozencům, osobám, které voják nebo jeho děti vychovaly nebo o něj pečovaly před úmrtím.**

Pro nárok na úmrtné a jeho výši se započítávala:

- ☐ skutečně vykonaná doba činné služby v ozbrojených silách,
- ☐ doba služby v ozbrojených bezpečnostních sborech,
- ☐ doba hodnocená jako doba služby podle předpisů o soudních a mimosoudních rehabilitacích.

Při vyměření úmrtného byl rozhodný:

1. Platový tarif, jež náležel vojákov z povolání v posledním kalendářním měsíci trvání služebního poměru.
2. Pravidelné příplatky, jež náležely vojákov z povolání v posledním kalendářním měsíci trvání služebního poměru.
3. Měsíční průměr proměnlivých příplatků, odměn a premií vyplacených v kalendářním roce předcházejícím dni skončení služebního poměru, pokud podléhaly dani z příjmu.

Dnem platnosti nového zákona č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, došlo také k způsobení výsluhové náležitosti – úmrtného. V současné době můžeme říci, že se téměř nic nemění, až na malé výjimky, a to na výši úmrtného týkající se pozůstalé manželky a každého pozůstalého dítěte, které má po zemřelém nárok na sirotčí důchod. Tito pozůstalí mají nárok na úmrtné ve výši jedné poloviny odbytného. Poslední změna se týká osob uvedených pod

bodem 3., kdy nárok na poloviční výši úmrtného, které by náleželo pozůstalé manželce mají pouze rodiče vojáka, ostatní osoby byly vypuštěny.

Nárok na úmrtné mají:

- ☐ manžel, děti.
- ☐ děti, není-li manžel.
- ☐ rodiče, není-li manžela ani dětí.

Výše úmrtného je stanovena takto:

1. Pozůstalému *manželovi* a každému pozůstalému *dítěti*, které má nárok na sirotčí důchod, náleží úmrtné ve výši jedné poloviny odbytného (nárok na úmrtné pozůstalému dítěti vznikne i později, splní-li dítě podmínky nároku na sirotčí důchod po zemřelém vojákově, nejdéle však do 26. roku věku dítěte).
2. *Není-li pozůstalého manžela*, náleží úmrtné každému *dítěti* stejným díle ve výši úmrtného, které by jinak náleželo manželce.
3. *Není-li pozůstalého manžela, ani pozůstalých dětí* náleží úmrtné ve výši jedné poloviny odbytného *rodičům zemřelého vojáka*.

Jestliže služební poměr vojáka trval po dobu kratší než dva roky, náleží úmrtné ve výši průměrného měsíčního hrubého platu. Úmrtné přiznává a vyplácí Vojenský úřad sociálního zabezpečení Praha.

Zavedením nového zákona o vojácích z povolání doznala tato dávka největších změn (z hlediska navýšení finančních částek) a to z důvodu, že dávka je v současné době odvozo-
vána z dávky odbytného, proti dřívějšímu způsobu – dávky odchodného. Náhradová míra se tak dostává do mnohem vyšší pozice oproti minulosti.

Výsluhový příspěvek, odchodné, odbytné a úmrtné přiznává a vyplácí příslušný orgán ministerstva, tj. **Vojenský úřad sociálního zabezpečení Praha**. O odvolání proti rozhodnutí tohoto orgánu rozhoduje ministerstvo. O výsluhovém příspěvku, odchodném a odbytném se rozhoduje na žádost vojáka. Manželce a dětem s nárokem na sirotčí důchod se úmrtné přiznává a vyplácí bez žádosti. Rodičům vojáka se úmrtné přiznává a vyplácí na jejich žádost.

Závěr

V souvislosti se změnou zákona č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, se opakovaně objevují dotazy nejen na tuto právní úpravu služebního poměru, ale především na srovnatelnost naší právní úpravy podmínek služby s podmínkami v některých dalších státech. Služební poměr vojáků z povolání se ve většině cizích armád odvozuje ze systému státní služby, kdy v jednom zákoně je upraveno zabezpečení státních zaměstnanců s odchylkami pro příslušníky ozbrojených sborů. V tomto směru jsou upraveny i některé instituty odlišně jak pro vojáky, tak i pro ostatní příslušníky ozbrojených sborů.

Právní úprava služebního poměru vojáků i právní úprava služebních poměrů v dalších ozbrojených sborech a službách je právní úpravou speciální. Proto by se za ideálního stavu měla odvíjet od úpravy obecné. Pouze za těchto podmínek by bylo možné o ní hovořit jako o právní úpravě pojaté systémově a uceleně.

Stávající obecná právní úprava v zákoníku práce však takovým základem není. Neexistence zákona o státní službě, v jehož zvláštní části by byly případně upraveny s minimálními odchylkami služební poměry v ozbrojených silách, ozbrojených sborech a službách (s přihlédnutím k požadavku přiblížit se i v této oblasti standardům běžným v zemích Evropské unie

a především pak k právním úpravám v členských státech NATO), vedla k vytvoření speciálního zákona o vojácích z povolání, ve kterém byly determinovány oblasti, jimž je třeba věnovat mimořádnou pozornost. Jednou z těchto oblastí se staly výsluhové náležitosti.

Současný stav naznačuje, že diskutovaná oblast výsluhových náležitostí vojáků je tématem velmi aktuálním. A to především z důvodů ukončení vojenské základní služby a přechodu armády na plně profesionální úroveň zabezpečení ozbrojených sil státu. Tímto procesem došlo k definitivní přeměně a změně pohledu na stávající systém. Prvořadým úkolem se proto v tuto chvíli stává, **vytvořit nový legislativní rámec, jenž by byl vhodný pro plně profesionální armádu** a zajistit takovou formu zabezpečení profesionálních vojáků, která by nebyla předmětem veřejné ani vnitřní kritiky systému a zároveň byla únosná z hlediska ekonomických možností státu.

Současná doba je známá nedostatkem finančních zdrojů. Z tohoto důvodu společnost hledá možné způsoby a cesty k jejich efektivnímu vynakládání. Sociální zabezpečení zabírá rezortnímu rozpočtu 1/10 z celkového množství finančních zdrojů (v roce 2005: rozpočet rezortu obrany ve výši necelých 53 mld. Kč, přičemž výdaje na sociální dávky činily 5,2 mld. Kč). A právě proto je také oblastí, kterou je zapotřebí sledovat a přizpůsobovat ji efektivnějším možnostem.

Výsluhové náležitosti jako takové by však neměly doznat negativních změn. Proto se odborníci rezortu podílejí při novelizaci zákona o vojácích z povolání (z důvodu přechodu na plně profesionalizovanou armádu) na určitých modifikacích stávající právní úpravy výsluhových náležitostí, neboť dnešní úprava výsluhových náležitostí je právě z pohledu náročnosti finančních zdrojů dlouhodobě neudržitelná. Systém má totiž takovou konstrukci, která automaticky vede k prudkému nárůstu celkových nákladů, z čehož je patrné, že vývoj nutně musí narazit na limity státního rozpočtu.

Představitelé armády jsou si proto vědomi skutečnosti, že v dohledné době musí dojít k jeho obměně. Je-li prioritou armády tento systém bezpečně udržet (způsobem, při kterém by nedošlo ke snižování náležitostí), je potřeba pokusit se vnést do již zaběhnutého mechanismu jiná kritéria, a to taková, jež se budou vyznačovat snahou o pomalejší růst finančních nákladů.

Podle posledních dostupných informací zůstane stávající systém výsluhových náležitostí zachován a dojde pouze k jeho modifikacím. Prodlouží se doba, ze které se výsluhové náležitosti vypočítávají, a to z jednoho roku na více let. Z tohoto důvodu návrh zákona předkládá zavedení pětiletého přechodného období, ve kterém by bylo možné postupně přejít od výpočtu z posledního roku na výpočet z posledních 2, 4, 6, 8 až 10 let. Tímto způsobem dojde k prodloužení doby, ze které se vypočítává výše výsluhových náležitostí (obdobně jako je tomu u výpočtu důchodu, který je za dlouhou řádku let), a tím i ke zploštění křivky růstu výdajů. Dosažené platy v letech, které předcházejí roku zániku služebního poměru, se navrhuje upravit koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu stanoveného pro výpočet důchodu z důchodového pojištění.

Stanovení výše výsluhových náležitostí by mělo tedy být objektivnější a nemělo by záviset na nahodilých platových vlivech. S ohledem na skutečnost, že do výše výsluhových náležitostí se promítá průběh služby a služební plat za delší období (kde se logicky za několik let promítnou doby výkonu služby vojáků v předcházejících nižších služebních zařazeních a hodnotech s nižším platem), navrhovaná právní úprava by měla přinést v dlouhodobém horizontu úsporu finančních zdrojů.

Použitá literatura:

- KREBS, V. *Sociální politika*. Praha: CODEX Bohemia, 2000, s. 13.
- ČERNOCH, F. a j. *Personalistika v ozbrojených silách*. Praha: AVIS, 1997, s. 107.
- Zákon č. 221/1999 Sb.*, o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 155/1995 Sb.*, o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 582/1991 Sb.*, o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 100/1988 Sb.*, o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 268/1999 Sb.*, kterou se pro účely výsluhových náležitostí stanoví, kdo je považován za výkonného letce, a která služba je službou zvláštní povahy, nebo *zvláštního stupně nebezpečnosti, a postup při výplatě výsluhových náležitostí*, ve znění vyhlášky č. 458/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 268/1999 Sb.
- Vyhláška č. 182/1991 Sb.*, kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
- DOLEJŠÍ, P. Aktuální téma – výsluhový příspěvek. *A-report*, 2001, č. 5.
- LANG, P. Ministr obrany vzkazuje: Vojáci se o své sociální jistoty bát nemusejí. *A-report*, 2005, č. 10.
- ČERNOCH, F. *Personální a sociální doktrína Rezortu Ministerstva obrany ČR*. 1. vyd. Praha: MO ČR, 2003.
- Organizace sociálního zabezpečení vojáků z povolání armády ČR (základní informace)*. 1. vyd. Praha: VÚSZ, 2003.

I v případech, kdy je třeba použít vojenskou sílu, mohou vojenské jednotky uspět jen na základě souhlasu a podpory místních obyvatel. To nejcennější, čeho lze dosáhnout použitím vojenské síly, není vítězství čistě vojenskými prostředky, ale stabilizace situace, která otevře prostor pro politický proces. V některých případech může být vojenské vítězství jednoduše nedosažitelné – každé nepřiměřené použití síly situaci dále přiostruje. V jiných případech krátkodobého vojenského vítězství docílit lze, ale za příliš vysokou cenu, která zahrnuje jak fyzické ztráty, tj. mrtvé a raněné, tak ztrátu politické legitimacy. ...

Politici musejí rozumět tomu, jaké konkrétní politické důsledky nasazení sil bude mít, a ti, kdo jsou na mise vysíláni, by zase měli chápat obecné politické cíle, k jejichž dosažení jejich práce směřuje, aby si na jejich základě mohli určit strategii a v terénu dosáhnout požadovaných výsledků. Toto je samozřejmě pravidlo, které se vztahuje na válečné operace už odedávna a které zdůrazňovali mnozí z velkých vojenských stratégů včetně Clausewitze. Jakmile jsou ale síly rozmístěny v terénu, situace se začne řídit svou vlastní logikou, a na zmíněné pravidlo se snadno zapomene, takže se v praxi často nedodrжуje, zejména při operacích vojenských.

Doktrína lidské bezpečnosti pro Evropu
Barcelonská zpráva studijní skupiny pro evropské bezpečnostní kapacity
(předloženo v Barceloně 15. září 2004)

In: *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*
Praha: Úřad vlády České republiky, 2007, ISBN 978-80-87041-17-8.